

נאמר של נייר

האיש שהפך את המיסטיקה למדע * ז'דאנוב של מדינת-המס * פלסטינים לאור המאבק היהודי לשיחרור * כבר ארץ נושבת ומלוטשת * שליטים ונשלטים בחלל

דיוקן

אני, גרהרד

כאשר הלך לעולמו, לפני כחודשים, הפרופסור ג'רשום שלום (קרי: שולם) דומה כי תמה תקופה בתרבות היהודית והישראלית. שלום, איש מדע קפדן שהפך את המיסטיקה היהודית למדע, היה הדמות הייצוגית האחרונה של התרבות הישראלית בעולם הרחב, ונחשב למייצג אחרון של הניסיון הנואש של פרופסורים יהודיים ממוצא גרמני, לייסד בירושלים אוניברסיטה שתהפוך את העיר למרכז הומניסטי. במותו של שלום דומה שחלום זה נמס ללא היה. בימים אלה ראה-אור בתרגום לעברית סיפור האוטוביוגרפי של שלום חבר'ן לירושלים, ובו תיאור מסעו מפרברי לירושלים. * גרשום שלום — מברלין לירושלים: סידרת אופקים (100) הוצאת עס-עובד; 255 עמודים (כריכה רכה).

היהדות הגרמנית המתבוללת של ערב מילחמת-העולם הראשונה אל ערש התרבות היהודית בירושלים. גרשום שלום, שנולד בשם גרהרד שולם, מתאר את דרך "הבגידה" במישפתו, כאשר התחיל להתעניין במקורותיה היהודיים, והתרחק מהתבוללות מישפתו. תוך תחושה שגורל המורשת היהודית האירופית זומן לשמירה בירושלים. שלום מביא בפרק הפתיחה, "יחוס וילדות", את סיפור היוחסין של מישפתו — מראשית המאה ה-19 ועד לילדתו — תוך בחינת האמנסיפציה של יהודי גרמניה. שהביאה להתבוללות מישפתו: "כדרך כלל נבנה חוג המישפתה שלנו עם הכוונה גנת היהודית הכינונית והענינה, שטיפפה העלתה באמצע המאה שחלפה מתוך התיחלות צנועות כאור, לא-אחת לכרי רווחה, אם אומנם לא לכדי עשירות ממש..." שלום מתאר את עבודת אבותיו ומעמדם בחברה הגרמנית של טרם המילחמה העולמית הראשונה. תיאור הילדות של גרשום שלום, מגיע עם שירי סטפן ג'ואורגה, חנויות הי-אנטיקוואריאט של ברלין, הצגת וילהלם טל מאת פרידריך שילר בברלין

תיאור ועוד אירועים, מציגים את התשתית שעליה הקים את עצמו איש-הרוח הדגול. בפרק ההווה היהודי מביא שלום סדרה של אירועים אשר עוררו אצלו גירוי אינטלקטואלי בדבר המהות היהודית והצינונית שלו. כמו השתתפות באיגוד החתומים, "המיועד לממש את הנוכחה האזוניה של מאכס נורדאו על יהדות של שירורבו", היינו לספל כשיקום הנופני של היהודים... שלום בוחר את גישוואי התעורבות שבין בני-מישפתו, כולל גיי-שוואי אחיו הקומוניסט ללא-יהודיה, תוך הבאת תיאורים מגוריים של ברלין שלפני המילחמה העולמית. בפרק השלישי, התעוררות יהודית, פותח שלום בתיאור ראשית התעניינותו ביהדות, דרך תולדות היהודים להיירריך גריין, שעוררו את יצורו ללמוד את השפה העברית. במקביל עוקב שלום אחר הספרות הצינונית. תוך שהוא קורא את כתבי משה הס, לואן פוינסקר, תיאודור הרצל, מאכס נורדאו ותן בירנר-כאום (יוצר הערך ציונות). שלום מתאר את פעילותו ביונג יודה (יהודה הצעיר), פגישתו בסיפורי רבי נחמן ואודת הבע"ש מאת מרטין בובר והבלדות העבריות

של אלוהה לאסקר-שילר. לשיא חוויר תיו הוא מגיע באביב 1913, כאשר למד לראשונה דף של תלמוד והוקסם. שלום אינו פוסח גם על אותם שהשפיעו עליו בתרבות הגרמנית. גם את סיפור התאהב בותו הראשון, הנערה היתה בתו של חייט אדוק מקאלניש, ואם כן אורחית רוסית. נערה יפהפיה היתה וידעה את המד כיצד להכיר גנרנות ואדיקות — פוד שאו עוד לא עמדתי עליו. בגללה היתי הולך אפילו לתפילת מנחה של שבת בבית הכנסת הישן, שם ראיתיה, כמעט לבדה, בשורה הראשונה של עזרת-הנשים, מת-נדרת בתפילתה בודהר תלתליה..."

בין הפרקים הראשונים מוליך שלום את קוראיו אל ניצני המילחמה העולמית הראשונה, אל לחץ העמים והמעמדות של אירופה, הסוציאליזם והמארכסזם הקיי-צונגי, אנארכיזם ולאומנות על דרגותיה השונות, והוא גם מעיר על בחירתו בצינונות: "לא פניתי לצינונות מפני שהי-קמת מדינה יהודית (אשר בוויכוחים הגני-

הוקר-מוסיקה שלום היכן גר אלוהים?

תי עליוה) נראתה לי כמטרה ראשית דהוי פה וברורה לגמרי. לצד זה של העניין היה בעיני, כפי שהיה בעיני רבים עד השמדת היהודים בידי היטלר, רק תפקיד מישני, אך שלא היה לו כל תפקיד כלל. הכתיבה הפוליטית וכהינת משפט העמים לא היו כבדיות בעיני רבים שהצטרפו. לעומת זאת היתה השפעה רבה למעמות שבאי לעזר את התבוננות היהודים על עצמם ועל תולדותיהם, ופנו אל תחיה שאופיה רחני ותרבותי, אבל גם הכרי-תי..."

בפרק סטודנט בברלין (1915—1916) מספר שלום על תקופת לימודיו בימי המילחמה העולמית. על חבריו ללימודים והישגיו בלימודי המתימטיקה והגעונו לכי די החלטה לקשור את עתידו עם בניין החיים החדשים בארץ-ישראל. שלום מתאר את פגישתו בוולטר בנימין (שעל יחי סיהם חובר שלום ספר שלם) והוא מגי-דירו כאן כך: "בוולטר בנימין פגשתי לראשונה אדם בעל כוח השיבה מקרי לגמרי שעורר אותי ודיבר אל ליבי כמי שיר ובעומק הדשים..." בזמן לימודו בי-היילברג, מתאר שלום את נסיעתו לפגני שה ראשונה עם ג'רטיין בובר בהפגהים וביסוס השפעתו של זה עליו וגילוי את פרינץ קפקא באמצעות הסיפור לפני החוק.

הפרק החמישי, פניסון שטרוב (1917), נפתח בתיאור ידידותו עם ז'למן רובשוב (מאוחר יותר שז"ל) ולמגוריו במלון

החוויה הישראלית הנייגר עשה את שלו!

קר יימכרו מטלטלי... אינני אוהבת לבכל את המזח. מימי לא פניתי לעזרה לענייני הפרטים. הזמנתי לבוא בארץ איש, לא כנושא מישרה רשמית (מוכר אגודת הסופרים). היה לי אוזן קשובה ולב פתוח. רוצה אני שאתה תדבר עם שפירנצק. גם שקולניק (לוי אשכול) מכיר אותי. תסביר להם, כי את התיק הזה יש לסלק, להשמיד..."

עד כאן סיפורה של דבורה בארון, הסופרת הדגולה, קורבנם של פקידים מס'ההכנסה. במשך שנים רבות נחשבה הספרות העברית לנחותה שבועי סוקים. מאז הליפורמה, שנערכה במחצית שנות ה-70, נחשב העיסוק בספרות, שעליו משלמים בתשי-לום שהגדרתו החוקית היא, "שכר סופ-רים", כרווח על "שירותים או נכסים", שהתשלום עליו, במיקרה שהסופר, "מגלה פינסקסיס", היה ניכוי של 10% במקור.

אלא שמצב זה לא מצאחן. מן הסתם, בעיני נציב מס'ההכנסה ומס הרכוש 73 נייגר. בטופס אישור על ניהול פינקטי חשבונות ורשומות לשנת-הכספים החדשה, המתחילה בימים אלה, ששוגר לבעלי פנקסייה-חשבונות, הודיע נייגר כי מעמד סופרים, החיים משכר-סופרים, ישתנה, או, במילות הודעתו, הוא מוציא מקטי-גורית השירותים את המס המתקבל מי "עמלות ביטוח, שכר ספרים ומרצים, ריבית ודיווידנדי", במילים אחרות, נייגר מניח את הספרות העברית במעמד של אח ורע לספרי בורסה וסוכני-ביטוח.

התיצאה: הסופרים החיים בישראל והי-מתפרנסים מכתבתם, ייאלצו בשנת-הכספ-פיים החדשה לשלם מס'ההכנסה של 42% מכל שקל שהם ירוויחו, והיא סכום זה נמוך ככל שיהא. נציב-המס גם מתעלם מכך, כי רוב המס האחרת, מס ערך מוסף קבעה את מקבל שכר הסופרים כנותן שירותים, ואת הסופר כגובה מע"מ, כך שעל הסופר לגבות גם 12% נוספים.

עובדה תמוהה למדי היא שתיקתם של עסקייה-סופרים, הגיוונים רובם ממשכורות שמונות, ולעיתים משכורות מכמה גורמים — אתם שמעודם לא חיו מכספי שכר-הסופרים. אלה שותקים, שהרי ברור לכל, כי הם לא נועדו להגן על האינטרסים של הסופרים החיים מכתבתם.

בשבע עבר אמר אחד הסופרים הבודדים בישראל, החי מגיע כתיבות ועליה בלבד, על המצב החדש שאותו יצר נציב מס'ההכנסה דב נייגר: "הנייגר עשה את שלו — הנייגר יכול ללכת!"

שני סוגי מיסטר טוטאליטארי קיימים בעולם שאחרי מילחמת העולם השנייה. טוטאליטאריזם אחד, הוא זה הקומוניסטי, המדכא את חיי היצירה והרוח, במטרה להחאימם לקומפורמיזם של השליטון. מיסטר זה מעניק לסופרים ההולכים בתלם את כל ההטבות האפשריות — ממון, מגורים, פירסום בלא-הגבלה, אותות-כבוד וכל שניתן להעניק לבן-אנוש. לסופרים אשר מעדיפים את אמת יצירתם על הגאות השליטון שמורים מחנות מעצר, הגבלות מפרנסה, מניעת פירסומים ולעיתים אף האשמות בבגידה.

הטוטאליטאריזם השני הוא זה של מדינת-המס: מדינה שהיא דימוקרטית למראית-עין, הטוענת שהכל שווים בה. למרות שהשוויון הוא רק מן הפה ולחץ. במדינת-המס נעשה דיכוי הסופרים באמצעים אדמיניסטרטיביים-מיסויים. לא משנה למדינה שכתבי סופ-רים מאריכים הרבה יותר שנים מאשר סיפורייה-הנישומים וסיפורייה-התקציבים, שהם תרומתה העיקרית של מדינת-המס לתר-בות-הדפוס.

עוד מראשית ימי-המדינה, כאשר מפא"י ההיסטורית, שנהגה לשים עצמה כנושאת דגל התרבות והספרות, היתה בשליטון, נוצלו אמצעי המיסוי, ראיה לכך ניתן למצוא בסיפורו של מוכר אגודת הסופרים (כאשר זו יצגה עדיין סופרים), אכ"ר-הם בריורס, כפי שפורסם בסיפורו פני-שות ודברים, שבו הוא מביא סיפור שאותו סיפרה לו הסופרת ר'בורה בא-רון, שהותקפה בידי פקידה המיסוי: "קרה דבר נורא. לא יכולתי לשאת את זה. הם באו שניים, כמעט תלוינים (גופי מפ'ההכנסה). להרישתם נאלצתי לקום מן המיטה ולפיר אתם בחדרים, להראות להם את רכושני. חרר אחד ריק וכמעט אין בו הפנים. ובשני, א גרויסע מציאה" (מציאה גזולה) ארון זה והשטפה המורופט שעל הספה, דנו לעיקולי... גם שלא אחזו השבץ... אתה מבין, מעט הפנסיה שאני מקבלת מבנק-הפעלים מוצאת לשכר-דירה ולהחזקת עוזרת. איני צריכה להסביר לך, כי מטעמי בריאות נחין, שיהיה אדם בבית לשירות הכרחי. זה למעלה מעשרים שנה רותקתי למיטה ולא אוכל לעבוד. ההכנסה העומדת מספיקה כדי-מציא. מה הם רוצים ממני? איך נטפלו אלי! כבר כתבתי כמה מיכתבים, הסברתי להם את המצב. היתה הפסקה של חצי שנה והריפו ממני. לא קיבלתי שום, ספרות' פעניניני המס. אך פתאום וכבר בי בליוותן הגדול... ניתנה לי ארכה של שבועיים, ואני תלויה כירו משרד-ההוצאה לפועל. אם לא אסדר את תשלום המיסים — אני חוששת שבכל

נציב-מס נייגר תרומת מדינת-המס לתרבות

דירה ולהחזקת עוזרת. איני צריכה להסביר לך, כי מטעמי בריאות נחין, שיהיה אדם בבית לשירות הכרחי. זה למעלה מעשרים שנה רותקתי למיטה ולא אוכל לעבוד. ההכנסה העומדת מספיקה כדי-מציא. מה הם רוצים ממני? איך נטפלו אלי! כבר כתבתי כמה מיכתבים, הסברתי להם את המצב. היתה הפסקה של חצי שנה והריפו ממני. לא קיבלתי שום, ספרות' פעניניני המס. אך פתאום וכבר בי בליוותן הגדול... ניתנה לי ארכה של שבועיים, ואני תלויה כירו משרד-ההוצאה לפועל. אם לא אסדר את תשלום המיסים — אני חוששת שבכל